

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งทางสังคม*

APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIOLES IN MANAGING SOCIAL CONFLICTS

ธีรยุทธ ชะนิล, ปาริชาติ ชุมพงศ์

Teerayut Chanil, Parichat Coompong

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Teerayut_cha@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการกล่าวถึงหลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งทางสังคม ซึ่งสังเคราะห์ข้อมูลมาจากการวิจัย เรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการความขัดแย้งในอำเภอนบพิตำ กรณีศึกษาปัญหาความขัดแย้งจากการใช้สารเคมีในการทำเกษตร โดยการใช้หลักพุทธธรรมของศาสนาพุทธมาเป็นเครื่องมือขัดเกลาและบริหารจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมโดยการนำหลักธรรม อริยสัจ 4 มาพิจารณาเพื่อให้เห็นถึงต้นตอหรือรากเหง้าของความขัดแย้งในสังคม ซึ่งในที่นี้คือ (ทุกข์) ตามหลักของไตรลักษณ์ พิจารณาให้ทราบถึงสาเหตุของความขัดแย้งนั้นเกิดจากสาเหตุอะไร (สมุทัย) จากนั้นจึงหาวิธีในการจัดการความขัดแย้ง (มรรค) เพื่อนำไปสู่วิธีการจัดการความขัดแย้ง (นิโรธ) ซึ่งจะถือเป็นกระบวนการสุดท้ายในการจัดการความขัดแย้งโดยการประยุกต์หลักพุทธธรรม ทำให้เกิดความสามัคคีอันเป็นการอยู่ร่วมกันโดยสันติวิธี

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; ความขัดแย้ง; สังคม

Abstract

This academic article discussed Buddha-dhamma principles in managing social conflict synthesizing information from research work entitled “Role of local government organizations and conflict management in Nopphitam District: A case study of conflicts arising from the use of chemicals in agriculture”. by using the principles of Buddhism as a tool for refining and managing conflicts that occurred in society by taking the Four Noble Truths

*Received October 1, 2023; Revised January 15, 2024; Accepted February 5, 2024

into consideration in order to see the roots or roots of conflicts in society. In this case, Ddukkha, the cuase, according to the principles of the Three Characteristics, considering what was the causes of conflict that is Samudaya. Then, find a method for managing conflict, that is Makakh, leading to a method for managing conflict, Nirodha which is considered the final process in managing conflict by applying Buddha-dhamma principles that creates unity for living together in peace.

Keywords: Buddhist Principles; Conflict; Society

บทนำ

สำหรับสังคมไทยในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่าประชาชนทุกระดับและทุกภาคส่วนต่างเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในทางสาธารณะในเรื่องต่าง ๆ มากกว่าเดิม ทั้งนี้เนื่องมาจากคนในสังคมนั้นมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน เช่น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความสนใจ ความต้องการ และความปรารถนา เป็นต้น ความขัดแย้งนับได้ว่าเป็นสถานการณ์ปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในเรื่องอำนาจ ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งในเรื่องสถานะทางสังคม และความขัดแย้งในเรื่องที่เป็นนามธรรม (จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, 2548) เช่น การคิด การพูด และการกระทำ แต่เมื่อสถานการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้น และมนุษย์ไม่สามารถที่จะแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งตามความขัดแย้งที่ก่อตัวขึ้น ก็จะขยายวงกว้างเป็นการทะเลาะวิวาทกันในระดับที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น บทสรุปของความขัดแย้งก็จะกลายเป็นแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ไม่ขึ้นตรงต่อกลุ่มใหญ่ทั้งในแง่ของความคิดและการปฏิบัติส่งผลกระทบต่อสันติสุขของสังคมสังคมเป็นการรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป สังคมในโลกปัจจุบันเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความไร้ระเบียบ (Chaos) ตัวแปรสำคัญของสภาวะที่อยู่บนพื้นฐานของบุคคลที่มีความแตกต่างและหลากหลายไปด้วยค่านิยม ทัศนคติ ภาษา ศาสนา ความต้องการผลประโยชน์ และกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นด้วยความแตกต่างของบุคคลผนวกเข้ากับความพยายามที่จะดำรงและรักษาอัตลักษณ์ของตนเองเอาไว้จึงเกิดความไม่สมดุลกัน ไม่เข้าใจกัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความไม่พอใจซึ่งกันและกัน จนทำให้สัมพันธ์ภาพสิ้นสุดลง และอาจลุกลามเกิดเป็นสถานการณ์ของความขัดแย้งได้ เมื่อพิจารณาเรื่องความ ขัดแย้ง พระพุทธศาสนาจะเน้นที่ตัวมนุษย์และจุดเริ่มต้นหรือสาเหตุที่สำคัญก็คือ ตัวมนุษย์เอง ซึ่งเริ่มต้นจากสาเหตุภายในคือกิเลสของมนุษย์ในเบื้องต้นความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นได้ภายในตัวมนุษย์ ความขัดแย้งตามแนวคิดทั่วไป ตามด้วยความขัดแย้งตามแนวคิดพระพุทธศาสนา ดังนั้นความขัดแย้งตาม

แนวคิดพระพุทธศาสนานั้น แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก ความหมายของความขัดแย้งในแง่ของธรรม หมายถึงการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีความต้องการ ความเห็น การปฏิบัติค่านิยม และโครงสร้างที่มีความขัดกันไม่ลงรอยกัน ความหมายของความขัดแย้ง ในแง่ของธรรมมีหลายนัย กล่าวคือความบาดหมาง (ภณฺฑน) การทะเลาะ (กลฺห) การแก่งแย่ง (วิคฺคห) การวิวาท (วิวาท) การ มุ่งร้ายกัน (เมธฺคา) การถกเถียงกัน (โวหาร) และประเด็นที่สอง ความหมายในแง่ของวินัย หมายถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ที่เรียกว่าอธิกรณ์ สาเหตุแห่งความขัดแย้งสาเหตุแห่งความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ตัณหา หรือความทะยานอยาก ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอ เรียกว่า ตัณหา ที่มุ่งประสงค์เอาเวทนา และ ต้องการสิ่งสำหรับเอามาเสพสวैयाเวทนาหรือสิ่งที่จะปรนเปรอตัวตน และความ ต้องการคุณภาพชีวิต เรียกว่า ฉันทะ

ความหมายของความขัดแย้ง

นักวิชาการต่างประเทศให้ความหมายของคำว่าความขัดแย้งไว้หลายท่าน ได้ให้ความหมายของคำว่าความขัดแย้ง หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายต่างกันไปด้วยกันไม่ได้และมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ความแตกต่างนี้มักเกิดจากการรับรู้มากกว่าที่เกิดขึ้นจริง ๆ (Filley, 1975) และมองว่าความขัดแย้งหมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรหรือระหว่างประเทศ ตั้งแต่ 2 ฝ่ายหรือมากกว่า 2 ฝ่ายขึ้นไป โดยฝ่ายหนึ่งพยายามที่จะป้องกัน หรือบีบบังคับให้เกิดผลบางอย่าง ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพยายามต่อต้าน ความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ อาจเป็นจากคำพูดหรือไม่ใช่คำพูด แสดงออกมาในลักษณะของการพยายามขัดขวาง บีบบังคับ ทำอันตรายต่อต้าน หรือโดยการแกล้งฝ่ายตรงข้าม (Katz & Kahn, 1978) ความขัดแย้งยังหมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายมีการรับรู้ที่ไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำหรือจุดมุ่งหมายและที่สำคัญ คือ ไม่ว่าการรับรู้นั้นจะถูกต้องหรือไม่ก็ตาม คนที่อยู่ในความขัดแย้งจะมีความรู้สึกว่าถ้าหากฝ่ายหนึ่งชนะ อีกฝ่ายหนึ่งก็จะแพ้ (Myers, 1983) เพราะความขัดแย้ง เป็นพฤติกรรมที่ไม่ลงรอยกัน หรือไปด้วยกันไม่ได้ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ที่มีความสนใจแตกต่างกัน พฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ในที่นี้อาจแสดงออกมาในรูปของการกระทำของฝ่ายหนึ่งที่ตั้งใจไปยั่วยุ สกัดกันหรือสร้างความขัดข้องใจให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง (Brown & Yule, 1983)

โดยสรุปความหมายของความขัดแย้ง คือ การที่บุคคล กลุ่มบุคคล มีความคิดเห็น พฤติกรรมที่ไม่ลงรอยกัน โดยความขัดแย้งจะแสดงออกมาผ่านคำพูดหรือไม่ใช่คำพูด หรือ

แสดงออกมาในลักษณะของการพยายามขัดขวาง บีบบังคับ ทำอันตรายต่อต้าน หรือโดยการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ในยุคปัจจุบัน

แนวคิด ทฤษฎีความขัดแย้ง

แนวคิดของ Carl Marx เชื่อว่าจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งมาจากเศรษฐกิจ ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจนั้นจะนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง โดยที่กลุ่มหนึ่งพยายามที่จะสนองประโยชน์ตนเอง ในขณะที่อีกกลุ่มจะเสียประโยชน์ สภาพความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติของสังคมเป็นแกนกลางทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก จุดเน้นของ Marx อยู่เกี่ยวกับการต่อสู้ของชนชั้น บนพื้นฐานของการแย่งชิงทรัพยากรและปัจจัยการผลิตซึ่งนำไปสู่การสร้างระบอบความสัมพันธ์ทางสังคมในการผลิตหรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ย่อมมีผู้ที่เสียเปรียบ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามแนวคิดของ Marx เป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในสังคม โดยใช้แนวความคิดวิภาษวิธี (Dialectical) ที่เริ่มจากการกระทำอย่างหนึ่ง (Thesis) ซึ่งเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการกระทำอีกอย่างหนึ่ง (Antithesis) และเกิดการกระทำแบบใหม่ (Synthesis) ที่ช่วยคลี่คลายตามมา

ทางด้าน Simmel ซึ่งเป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมันเช่นกันได้ชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งเป็นปฏิสัมพันธ์รูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในกลุ่ม เพราะสมาชิกในกลุ่มมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด แสดงให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกันของทั้งสองฝ่ายเขาอธิบายว่าความขัดแย้งเป็นผลจากการมีความรู้สึกเข้าข้างตนเองมากกว่าเข้าข้างฝ่ายอื่น ซึ่งความรู้สึกนี้อาจเป็นความมั่งงาย โกรธเกลียด หรืออิจฉา โดยมากเกิดขึ้นเพราะพฤติกรรมหรือคุณลักษณะทางสังคมของแต่ละฝ่ายมีความสำคัญเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และมักจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม นอกจากนี้ความขัดแย้งยังทำให้เกิดความกลมเกลียว และความกลมเกลียวก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นกัน

นอกจากนั้น แนวคิดของ Coser ก็ยังมีความสอดคล้องและได้ขยายแนวคิดของ Simmel ให้กว้างออกไป โดยชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งก่อให้เกิดผลทั้งด้านบวกและด้านลบ อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ไม่มีกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความสมานสามัคคีอย่างสมบูรณ์ เพราะความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะของมนุษย์ ทั้งในความเกลียดและความรักต่างก็มีความขัดแย้งทั้งสิ้น ความขัดแย้งอาจเป็นจุดเริ่มต้นของความพยายามแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้ เพราะในกลุ่มมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกันทั้งนี้ Coser ได้ตั้งข้อสังเกตว่าความขัดแย้งเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยสามารถทำให้สังคมเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่จากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่งได้ เพราะหากสมาชิกในสังคม

เกิดความไม่พอใจต่อสังคมที่เขาอยู่ เขาจะพยายามทำการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้นๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของเขาได้และในระหว่างทางอาจเกิดความขัดแย้งนอกจากนี้ Coser ยังเสนอว่าความขัดแย้งยังสามารถทำให้เกิดการแบ่งกลุ่ม ลดความเป็นปรปักษ์พัฒนาความซับซ้อนของโครงสร้างกลุ่มที่สะท้อนทั้งด้านความขัดแย้งและร่วมมือ หรือสร้างความแปลกแยกกับกลุ่มต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งได้มีการพัฒนามาจากอดีตจนถึงปัจจุบันดังที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งทำให้เห็นมิติทางความคิดนั้นมีทั้งสนับสนุนและคัดค้าน แต่สิ่งที่ทำให้เราสามารถทราบว่าความขัดแย้งนั้นเริ่มแรกเป็นสิ่งที่แย่ โหดร้าย ต้องต่อสู้ ซึ่งมีลักษณะในทางลบ ถือเป็นแนวคิดแบบคลาสสิก จากนักคิดยุคแรกคือ Marx และ Simmel แต่ในความเป็นจริงเมื่อสังคมไม่สามารถแยกแยะ ขจัด จำกัดความขัดแย้งให้หมดไปได้ในทุก ๆ สถานการณ์มุมมองต่อแนวคิดความขัดแย้ง เปลี่ยนแปลงไปโดยในระยะหลังได้มีผู้รับแนวคิดของ Simmel มาพัฒนาให้กว้างขวางออกไปอีก ซึ่งได้แก่ Coser ที่คิดว่าความขัดแย้งไม่จำเป็นต้องเป็นไปในทางลบเสมอไปในบางครั้งความขัดแย้งนี้สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ไป ในทางที่ดีมากยิ่งขึ้นได้

สาเหตุของความขัดแย้ง

หากพิจารณาถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งในประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพบว่ามีสาเหตุ ดังนี้ (ไชยันต์ รัชชกุล, 2545)

1. ความสลับซับซ้อนของการพัฒนา การพัฒนาในโลกยุคปัจจุบันจะแตกต่างจากอดีต

ที่การพัฒนาจะเพื่อการบริโภคและประชากรยังมีไม่มากนัก ความต้องการของมนุษย์เป็นไปเพื่อการดำรงชีวิต ทรัพยากรก็มีอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็น ‘น้ำ’ หรือ ‘ป่า’ รวมถึงที่ดิน ชีวิตมนุษย์ก็จะเป็นลักษณะสังคมเกษตรที่ไม่รีบร้อน ในปัจจุบันเป็นเรื่องที่มีสาเหตุเกี่ยวโยงจากหลายๆ ปัจจัยซึ่งหากจะแยกแยะให้เห็นชัดเจน ในแต่ละปัจจัยที่ทำให้เกิดความซับซ้อน ได้แก่ (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2553)

1.1 ความหลากหลายของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องมีทั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจระดับประเทศ ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ

1.2 มีหลากหลายชนิดของปัญหาอันได้แก่ ด้านความเชื่อ ด้านผลประโยชน์ ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านวิถีชีวิต ค่านิยม ด้านเศรษฐกิจ ฯลฯ

1.3 มีวัฒนธรรมที่แตกต่าง วัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ วัฒนธรรมของผู้ประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน แนวความคิดในการประกอบอาชีพ

1.4 มีค่านิยมที่หยั่งรากลึก ค่านิยมท้องถิ่นที่ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลง

1.5 ต้องอาศัยความรู้จากหลากหลายผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านก็จะมีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป

1.6 เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ การจะทำโครงการใหญ่ จะเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับที่อาจเอื้อหรือขัดกันก็ได้โดยเฉพาะการตีความของกฎหมายทำให้ขัดแย้งกันได้

1.7 มีหลากหลายเวที เวทีต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะเป็นเวทีแห่งการเผชิญหน้าที่มาโต้เถียง (Debate) และแสดงว่าฉันถูกเธอผิดเป็นส่วนใหญ่ทั้งเวทีสาธารณะ เวทีทางโทรทัศน์แต่ไม่มีเวทีที่จะมาพูดคุยกันหรือสานเสวนา

1.8 ความขัดแย้งลึกๆ ในภาคอุตสาหกรรมเองในการกำหนดนโยบายสาธารณะเอง มักจะมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ครั้งองค์กรหนึ่งได้ประโยชน์ในขณะที่อีกองค์กรหนึ่งเสียผลประโยชน์ก็ขัดแย้งกันได้ เช่น โรงงานขัดแย้งกับการท่องเที่ยว

2. การจัดการรูปแบบเดิม การที่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง คือการที่ผู้มีอำนาจหรือผู้พัฒนาตัดสินใจแล้วจึงประกาศให้ทราบ และก็ปกป้องโครงการ ว่าโครงการนี้มีประโยชน์ต่อประชาชนอย่างไรหรือที่เรียกว่า กลุ่มองค์กร DAD ‘D-A-D’ Syndrome (DecideAnnounce-Defend) ซึ่งมักจะเกิดขึ้นกับประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายที่ต้องการเร่งรัดการพัฒนา หรือหน่วยงานของรัฐที่ต้องการสร้างผลงาน รับผิดชอบดำเนินการโดยหวังจะทำให้ทุกอย่างเรียบร้อยโดยเร็ว และคิดว่าได้คิดโครงการนี้มาดีแล้ว แต่ปรากฏว่ากลับเกิดปัญหามากมายเพราะกระบวนการตัดสินใจของสังคมได้ปรับเปลี่ยนไปแล้วไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วม (ดรุณี จงประสิทธิ์กุล, 2544)

3. ข้อมูลข่าวสารที่มากมายและรวดเร็ว ยุคข้อมูลข่าวสารมีและหาได้อย่างมากมายจากสื่อต่าง ๆ และโดยเฉพาะจากระบบอินเทอร์เน็ต ผู้ที่ไม่สามารถแยกแยะและวิเคราะห์สังเคราะห์ได้ก็จะประสบกับปัญหาที่จะเลือกใช้ และตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด อาจจะเป็นเพราะเคราะห์กรรมผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคนบางกลุ่มจากความรวดเร็วของข่าวสาร ทำให้เห็นว่าจริง ๆ แล้ว ความเชื่อเดิม ๆ อาจจะไม่จริง ได้เห็นกระบวนการต่อสู้เรียกร้องสิทธิที่เกิดผลให้ทางปฏิบัติ เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีกว่า สังคมในระบบประชาธิปไตยที่มีความโปร่งใสมากขึ้น จึงเห็นว่าการยอมรับเคราะห์กรรมเช่นที่เคยปฏิบัติมาไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมอีกต่อไป การเรียกร้องสิทธิจึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะเมื่อรัฐธรรมนูญปัจจุบันได้ให้การรับรองสิทธิต่าง ๆ จึงเกิดกระบวนการต่าง ๆ ที่หลายคนในสังคมมองว่าเป็นความวุ่นวาย มีความขัดแย้งอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาในอดีต (ปริสา สมภมิตร์, 2543)

4. การเน้นการประชาสัมพันธ์แบบขายของ การติดตาม หรือการบริการหลังการขายก็มีปัญหาโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการทั้งหลายมักจะดำเนินการโดยเน้นรูปแบบการ

ประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาขายของ มีการพูดแต่ส่วนดีๆเป็นหลัก ส่วนด้อยจะไม่ค่อยพูดถึง หรือไม่พูดถึงเลย เมื่อผู้มีส่วนได้เสีย ทราบข้อด้อยที่ไม่ได้พูดไว้ ก็ทำให้นึกไปว่าเป็นการปกปิดความเชื่อถือ ความไว้วางใจก็จะหมดไป ขณะเดียวกันเมื่อโครงการดำเนินการไป การติดตามเพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงก็ขาดความต่อเนื่อง คำมั่นสัญญาก็ไม่ได้รับการพิจารณาติดตามให้เป็นไปตามข้อตกลง ก็ยิ่งทำให้เกิดปัญหาความไม่เชื่อถือ ไม่ไว้วางใจมากยิ่งขึ้น

การใช้หลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งทางสังคม

สำหรับการจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักพุทธธรรม เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นหรือการนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม ดังต่อไปนี้

ไตรลักษณ์ เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่ทำให้บุคคลเข้าใจถึงธรรมชาติของความขัดแย้งอย่างแท้จริงและนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งประกอบด้วย อนิจจตา คือความไม่เที่ยง ไม่คงที่ หลักอนิจจตาให้ข้อคิดในเรื่องความผันผวนไม่แน่นอน ทุกสิ่งย่อมมีการเสื่อมสลายไป การรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงดังกล่าว จะทำให้ไม่ตกเป็นทาสของความขัดแย้ง ทุกเขต คือความเป็นทุกข์ ซึ่งเป็นภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายไป ความเปลี่ยนแปลงนั้นอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งได้ เพราะความคิดหรือการกระทำของมนุษย์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ความขัดแย้งจึงเป็นลักษณะของธรรมชาติ ดังนั้นการฝืนแบบไม่ยอมรับสภาวะทุกข์ หรือ สภาวะความขัดแย้งนั้น ย่อมให้ผลร้ายมากกว่าผลดี การศึกษาให้รู้ให้เข้าใจปัญหาความขัดแย้ง มิใช่เพื่อให้เป็นทุกข์ หรือ หนีปัญหา แต่เพื่อที่จะปฏิบัติต่อปัญหาความขัดแย้งและจัดการได้อย่างถูกต้อง อนัตตา ความไม่มีตัวตนแท้จริง การสลายความยึดมั่นถือมั่น เป็นการช่วยลดทอนความเห็นแก่ตน เปิดกว้างในการยอมรับฟังความคิดเห็น หรือการกระทำของผู้อื่นสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องพิจารณาจัดการความขัดแย้ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการความขัดแย้ง (จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล, 2548)

หลักสาราณียธรรม 6 คือ ธรรมอันเป็นที่ตั้งและเป็นเหตุแห่งความระลึกถึงกันและกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคีอันเป็นการอยู่ร่วมกันโดยสันติวิธี ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อขจัดความขัดแย้งในสังคม ดังนี้ (ภพชนก ชลานุเคราะห์, 2548)

เมตตาโมกขกรรม การมองเห็นในเรื่องดี ๆ มีความหวังดี ปรารถนาดี รักและเมตตาต่อกัน คิดในสิ่งที่สร้างสรรค์ มองด้านบวกต่อกัน ไม่เอาความคิดของตนเป็นใหญ่ มีน้ำใจต่อบุคคลอื่น

เมตตาวจีกรรม คือการใช้คำพูดที่ดีงาม รู้จักพูดให้กำลังใจกันและกัน ไม่พูดซ้ำเติมกัน ไม่พูดจาถากถางฝ่ายตรงข้าม ไม่พูดส่อเสียดบุคคลอื่นให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจ พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างเดียวเท่านั้น

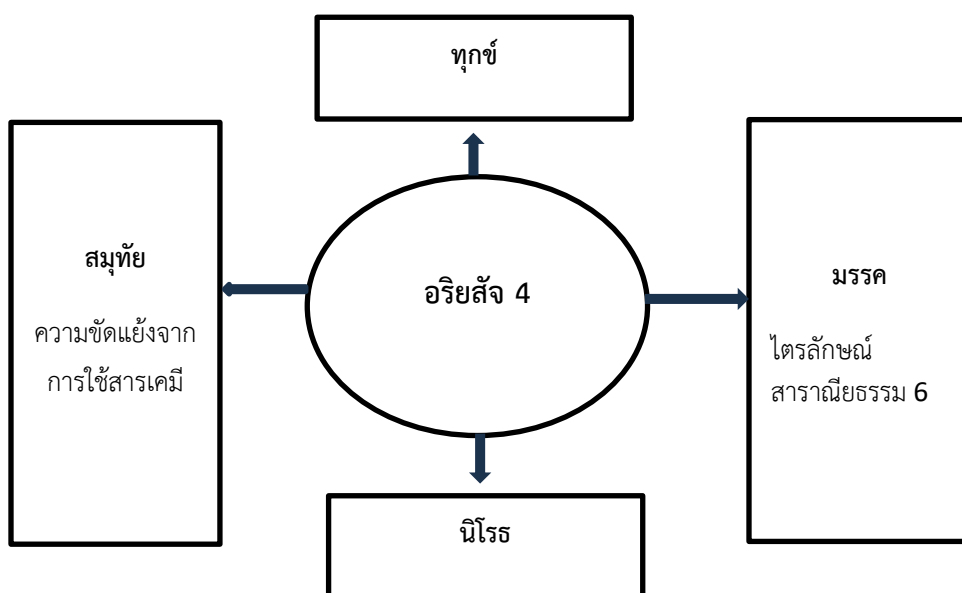
เมตตากายกรรม คือการทำแต่สิ่งที่เป็นความดีต่อกัน ทำในสิ่งที่ถูกต้องต่อกัน ไม่ทำร้ายให้ได้รับความทุกข์ทรมาน ไม่เบียดเบียนรังแกกัน มีความเสียสละต่อผู้อื่น มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น

สาธารณโกศล คือการแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

สีลสามัญญตา คือการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือวินัยต่างๆ เคารพในสิทธิของผู้อื่น เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่ก้าวร้าวหยิ่งยโส มีความเกรงใจและให้เกียรติต่อกัน

ทิวีสสามัญญตา คือการที่คิดในสิ่งตรงเที่ยงแท้ มีความคิดเห็นอย่างเดียวกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547)

การวิเคราะห์การจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นหรือการนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ผู้เขียนขอนำหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาวิเคราะห์รูปแบบของการจัดการความขัดแย้งได้ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบของการจัดการความขัดแย้ง

สรุป

การจัดการความขัดแย้งทางสังคมโดยการประยุกต์หลักพุทธธรรม คือการนำหลักอริยสัจ 4 มาประกอบการสังเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยแห่งความขัดแย้ง ซึ่งในที่นี้คือทุกข์ ตามหลักของไตรลักษณ์แล้ววิเคราะห์หาสาเหตุของความขัดแย้ง (ทุกข์) นั้นเกิดมาจากสาเหตุอะไร (สมุทัย) ซึ่งจากนั้นจึงหาวิธีในการจัดการความขัดแย้ง (มรรค) เพื่อนำไปสู่วิธีการจัดการความขัดแย้ง (นิโรธ) ซึ่งจะถือเป็นกระบวนการสุดท้ายในการจัดการความขัดแย้งโดยการประยุกต์หลักพุทธธรรม ทำให้เกิดความสามัคคีอันเป็นการอยู่ร่วมกันโดยสันติวิธี

เอกสารอ้างอิง

- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. (2548). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล. (2548). *การใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้ง : ศึกษากรณีโครงการทอส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซียอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ (การปกครอง). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยันต์ รัชชกุล. (2545). *ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา : สันติศึกษา เอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา หน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดรุณี จงประสิทธิ์กุล. (2544). *ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาช้าง* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปรีสา สมภมิตร. (2543). *การจัดการความขัดแย้งของชุมชนอันเนื่องมาจากนโยบายการเวนคืนที่ดินของรัฐ: กรณีศึกษาชุมชนแหลมฉบัง อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยภูมิ* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภพชนก ชลานุเคราะห์. (2548). *แนวทางการพัฒนาบทบาทของปลัดอำเภอในการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม. นักศึกษาหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 59*. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). *ความขัดแย้ง : หลักการ และเครื่องมือแก้ปัญหา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2553). *การจัดการความขัดแย้งและการมีส่วนร่วม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Filley. (1975). *Organization Behavior developing Management Skill*. New York: Herper & Row Publisher.
- Katz, D. & Kahn, R. L. (1978). *The Social Psychology of Organizations* (2nd ed). New York: John Wiley.
- Myers, D. D. (1983). *Psychology*. McGraw-Hill International, Tokyo.
- Brown, G. & Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.